

Funktionsprogram för förskolans utemiljöer

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning

Framtagen av Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsförvaltning, 2019.

Diarienummer 1.2.6.-665/2018

Projektdeltagare

Fredrik Holmgren
Linnéa Engström
Kerstin Hellmark
Eskil Swerkersson
Pierre Persson
Kersti Tagesson
Karin Åberg
Christina Agewall

Foto omslag: Linnéa Engström
Illustrationer: Fredrik Holmgren
Stockholms stad
Foto: Linnéa Engström
creativecommons.org

Checklistan
finns på
sida 11-25

DEL

Innehåll

Innehåller en introduktion till funktionsprogrammet med beskrivning av bakgrund och syfte. Här finns även en beskrivning över checklistan samt en lista med definitioner över viktiga begrepp.

DEL

Innehåller en checklista med 18 lekvärdeskriterier som är viktiga för att skapa högt lekvärde. I del 2 finns en beskrivning över hur checklistan ska användas samt utförliga beskrivningar för respektive kriterium.

DEL

Innehåller utvärderingar enligt funktionsprogrammets checklista för lekvärdeskriterier, över tre förskolegårdar i Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsområde. Här finns även förslag på fördjupningslitteratur.

Ett funktionsprogram för förskolans utemiljöer

Detta funktionsprogram är ett verktyg för planering av förskolegårdar och ska hjälpa till att öka lekvärdet på förskolans utemiljöer. Funktionsprogrammet behövs för att säkerställa att utomhusmiljöernas lekvärde blir så högt som möjligt. Med hjälp av funktionsprogrammet kan vi identifiera vilka lekvärden utomhusmiljöerna har och vilka som saknas och varför.

Checklista för lekvärdeskriterier

Funktionsprogrammet innehåller en checklista som kan användas som ett planeringsverktyg när nya förskolor planeras men även som ett utvecklingsverktyg för befintliga förskolor.

Checklistan består av 18 kriterier som alla påverkar förskolegårdens lekvärde. Checklistan kan användas genom hela planeringsprocessen.

Du hittar checklistan på sida 11.

Vem ska använda checklistan

Checklistan kan användas av stadsdelsförvaltningen men även av andra aktörer som arbetar med planering och produktion av nya förskolor.

Checklistans lekvärdeskriterier går att påverka i olika hög grad genom planeringsprocessen. Därför är det viktigt att checklistan används genom hela processen för att säkerställa ett så högt lekvärde som möjligt.

Nya och gamla förskolor

I takt med att Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsområde växer ökar behovet av förskoleplatser i våra stadsdelar. Genom att bygga nya förskolor eller bygga om och renovera de förskolor som redan finns ökar vi antalet platser i takt med efterfrågan. Enskede-Årsta-Vantör växer mycket och därför behövs många nya förskolor.

I den växande staden är det ont om utrymme och alla nya funktioner som behövs konkurrerar om denna begränsade resurs. Det innebär att när nya förskolor byggs behövs dels en grundlig analys av hur mycket yta som behövs för att skapa en bra gård men även av hur utomhusmiljöerna ska utformas för att öka lekvärdet. Även befintliga förskolor är i behov av upprustning och checklistan ska användas som stöd även i det utvecklingsarbetet.

En lista med definitioner finns på sida 6.

Vad är lekvärde

Lekvärde är en sammantagen bedömning av de kvaliteter som en plats har för barn i leken.

En plats med högt lekvärde har många bra egenskaper för att främja barns utveckling, självständighet och välbefinnande.

Varför har funktionsprogrammet tagits fram

Stadsdelsförvaltningarna fick i Stockholms stads budget för 2017 och 2018 i uppdrag att arbeta med lekvärdesfaktorer för förskolegårdar. Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning påbörjade arbetet våren 2018 och funktionsprogrammet är resultatet av arbetet.

Funktionsprogrammet för förskolans utemiljöer är en av förvaltningens verktyg i utvecklingen av nya och befintliga förskolegårdar och ska användas tillsammans med förvaltningens funktionsprogram för förskolelokaler. Funktionsprogrammet är ett levande dokument som revideras regelbundet av lokalfunktionen.

Fackliga företrädare har varit delaktiga i framtagandet av funktionsprogrammet.

Barns perspektiv

Funktionsprogrammet utgår från barns perspektiv. Det innebär att checklistans kriterier formulerats utifrån barns behov, intressen och ambitioner.

I arbetet med att planera, bygga och utveckla förskolegårdar finns en rad olika faktorer att ta hänsyn till, allt från ekonomiska faktorer till arbetsmiljö, risk och säkerhet, tekniska förutsättningar samt klimat och miljö. Dessa faktorer hanteras idag i planeringen genom egna processer. Det saknas dock ett systematiskt arbetssätt för hur barns perspektiv ska synliggöras. Därför behövs en checklista för förskolans utemiljöer.

Eftersom barns perspektiv inte alltid kan beaktas genom hela arbetet med checklistan blir de tjänstepersoner som arbetar med checklistan bärare av barns perspektiv. Dessa vuxna har då ett barnperspektiv vilket i bästa fall ska inrymma barns perspektiv. Detta är ett viktigt ansvar.

Vikten av friyta

Inom friytan kan barn vistas när verksamheten är förlagd utomhus. Friytan ska vara motoriskt, kreativt och pedagogiskt utmanande men samtidigt vara varierad för att tillhandahålla tillräckligt stimulerande miljöer för barn i olika åldrar och med olika behov och funktionsvariation. Friytan ska vara flexibel och dynamisk och fungera under alla årstider och väderförhållanden. Friytan ska framförallt vara utformad utifrån barns perspektiv.

Friyta för lek och utevistelse omfattar enligt Boverkets skrift *Gör plats för barn och unga!* den yta som barnen kan använda på egen hand vid sin utevistelse. Förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering samt ytor för lastning och lossning ska därför inte räknas in i en friyta. Inte heller ytor som är otillgängliga för barn i leken, så som instängslade, kan betraktas som en del av friytan.

Barns delaktighet

Genom att delaktiggöra barn i planeringsprocessen skapas kunskap om barns behov och ambitioner vilket utgör viktiga underlag när förskolans utomhusmiljöer utformas. Kunskapen kan komma in i planeringsprocessen genom direkt dialog med barn men även genom underlag från tidigare dialoger. Det går även att använda sig av kunskap och kompetens från vuxna som arbetar nära eller har specialkunskap om barns behov. Det kan röra sig om pedagoger inom förskolan eller personer med erfarenhet av barnkonsekvensanalyser och dialog med barn.

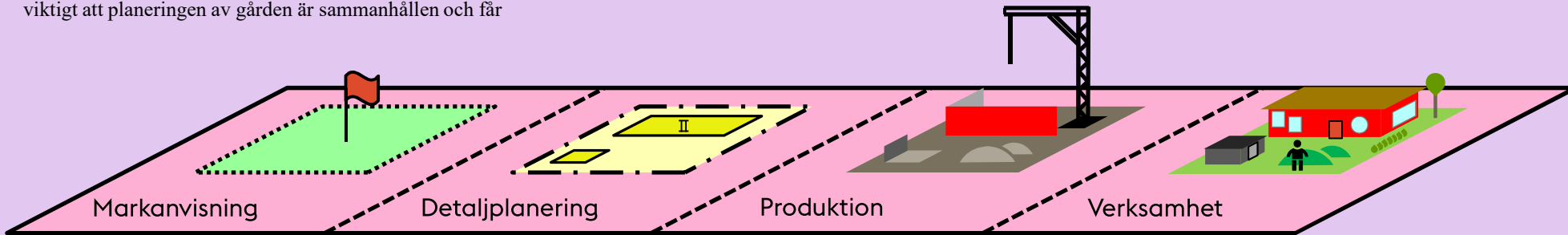
Huvudsaken är att vuxna tar del av barns synpunkter och önskemål rörande gårdens innehåll. Projektet tar ställning till hur omfattande detta arbete ska vara. Målsättningen är att delaktiggöra barn i processen. Genom att delaktiggöra barn skapas en känsla av ägandeskap över processen och över den nya platsen. Samtidigt är delaktighet i utvecklingen av sin närmiljö en demokratisk rättighet.

Delaktighet kan skapas under olika delar av planeringsprocessen. Exempelvis kan en integrerad barnkonsekvensanalys (IBKA) genomföras under detaljplaneskedet. Delaktighet kan även skapas under utredning och projektering.

En förskola planeras och byggs

Att planera och bygga en ny förskola tar tid och planeringsprocessen består av olika faser där olika aspekter tas upp och beslutas om. För att skapa en så bra utemiljö som möjligt när en ny förskola planeras är det viktigt att planeringen av gården är sammanhållen och får

ta plats i alla faser. Det gäller alltså att ha med gården som en del i planeringen tidigt i projektet för att skapa så bra förutsättningar som möjligt för högt lekvärde.

Markanvisningsskedet ansvarar exploateringsnämnden för. Skedet inleds med att en byggaktör ansöker om en markanvisning och avslutas med att exploateringsnämnden fattar beslut om markanvisningsavtal vilket är en överenskommelse med byggaktören om framtida exploatering av en plats.

Markanvisningen anger den plats där exploateringen kan genomföras samt dess omfattning i antal bostäder och offentliga lokaler. I markanvisningsavtalet kan staden avtala med byggaktören om att en förskola ska byggas samt om hur många avdelningar.

Detaljplaneskedet ansvarar stadsbyggnadsnämnden för. Skedet inleds med att nämnden beslutar om start-PM och avslutas med att detaljplanen vinner laga kraft. Under detaljplaneskedet utreder stadsbyggnadskontoret om ändrad markanvändning inom detaljplanens gränser. Detta omfattar fotavtryck för byggnader, bostadsgård, parkmark och gator.

Detaljplanen reglerar byggnaders placering, fysiska utbredning och höjd och ibland även gestaltningen. En detaljplan kan även reglera vilken natur som ska sparas och hur gator och vägar ska dras.

Projekteringsskedet ansvarar byggaktören för. Skedet påbörjas med att projektering inleds och avslutas med att byggnaden och dess biytor är uppförda och slutbesiktigade.

Under projekteringsskedet tas ritningar och andra konstruktionshandlingar fram, interiör och exteriör finplaneras samt byggnader och andra markanläggningar uppförs.

Verksamhetsskedet ansvarar stadsdelsförvaltningen för om förskolan har kommunalt huvudmannaskap. Annars är det en privat utförare som bedriver förskoleverksamhet. Skedet inleds med att verksamheten flyttar in och startar upp i den nya lokalen.

Under verksamhetsskedet bedrivs den dagliga förskoleverksamheten och förskolebyggnaden och utemiljöerna genomströmmas av barn, pedagoger och annan förskolepersonal samt vårdnadshavare.

Program

I vissa fall påbörjas stadsbyggnadsprocessen med ett programskede som syftar till att ta fram ett planeringsunderlag för ett större stadsutvecklingsområde. I arbetet analyseras behovet av antal nya förskolor samt vilka platser som kan vara lämpliga för placering. Arbetet avslutas med att mark som utpekats som byggbar markanvisas.

Regelverk och rekommendationer

Barnkonventionen är svenska lag från och med den 1 januari 2020. Enligt konventionen ska barns bästa alltid beaktas i beslut som rör dem. Barnkonventionen säger också att barn har rätt till lek, vila, fritid och rekreation.

Boverket gav 2015 ut skriften *Gör plats för barn och unga!* vilket är en vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö. Skriften innehåller rekommendationer och goda råd vid planering av bland annat förskolegårdar. Boverkets har även formulerat allmänna råd (BFS 2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet.

Läroplanen för förskola (LpFö 2018) är grunden för förskolans verksamhet. Den beskriver förskolans värdegrund och uppdrag samt mål och riktlinjer. Riktlinjerna anger bland annat uppdraget att erbjuda varje barn en trygg omsorg samt främja alla barns utveckling och lärande.

Därutöver finns forskning på exempelvis sambanden mellan barns motoriska och kognitiva utveckling och hur möjlighet till rörelse och snabba lekar har stor påverkan på barns hälsa. Världshälsoorganisationen WHO rekommenderar minst två timmars fysisk aktivitet om dagen varav minst 60 minuter bör vara måttlig till mer intensiv aktivitet för åldersgruppen 3-4 år.

Definitioner

Friyta	Omfattar den yta som barn kan använda på egen hand vid utevistelse. Förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering samt ytor för lastning och lossning ingår inte i friytan.
Lekvärde	Det kvalitativa värde som en plats eller en sak skapar för barn i leken.
Leknytta	Beskriver den nytta som ett lekande barn upplever i leken, till exempel motorik, varseblivning, rumsperception och balans. Exempelvis upplever ett barn som klättrar leknyttorna motorik, koordination och balans.
Integrerad förskola	Förskolans lokaler ligger i ett hus med exempelvis bostäder eller andra verksamheter.
Friliggande förskola	Förskolans lokaler ligger i en fristående byggnad på egen fastighet med omkringliggande gård.

På sid 26 finns en förteckning på det underlag som har använts i framtagandet av funktionsprogrammet. Där finns även förslag på fördjupningslitteratur.

Barns perspektiv	Speglar en utsaga från ett barn. För att kunna uttala sig om barnets perspektiv krävs att barnet själv har fått säga sin mening.
Barnperspektiv	Är när vuxna ser barnet, strävar efter att förstå det och vidtar åtgärder som de bedömer vara för barnets bästa. Barnperspektivet kan inrymma barnets perspektiv men behöver inte göra det.
Aktiv zon	Den del av förskolans gård som har en möblering som lockar till aktiv lek så som springa, hoppa och klättra. Kallas ibland för vidlyftig zon bland annat av Boverket.
Byggaktör	Ofta ett företag som med hjälp av underentreprenörer uppför en byggnad på en fastighet.
Funktionsprogram	Funktionsprogram för förskolelokaler beskriver de kvalitéer och egenskaper som ska uppnås i ny-, om- och tillbyggnadsprojekt. Programmet består av styrande funktionskrav samt beskrivande och förtydligande råd att tänka på.

En checklista för ökat lekvärde

Checklistan innehåller 18 kriterier som var och en fyller en viktig funktion för att säkra ett högt lekvärde på gården.

För respektive kriterium har en målbild formulerats vilket är den nivå som anses tillräcklig för att skapa högt lekvärde.

Målvärdet för respektive kriterium är satt med utgångspunkt i befintlig forskning, i de fall de finns, men även utifrån empiriskt underlag från samtal med förskolans rektorer, pedagoger och andra verksamma.

Praktiska och tekniska förutsättningar har också tagits i beaktande för att hitta fram till rätt målvärde. I det arbetet har kompetens från planerings- och byggsektorn utnyttjats i form av projektutvecklare, stadsplanerare, landskapsarkitekter, arkitekter och byggaktörer.

Obligatoriskt lekvärdeskriterium

Ett obligatoriskt kriterium ska alltid uppfyllas när en ny gård planeras och byggs.

De kriterium som anges som obligatoriskt är ofta enkla att uppfylla.

Hur ska checklistan användas

Checklistan ska i första hand användas som en vägledning till bra utemiljöer på förvaltningens förskolor. För att kunna använda checklistan på bästa sätt krävs tillräckliga underlag i form av skisser, ritningar och illustrationer. För utvärdering av befintliga gårdar kan platsbesök vara nödvändigt så väl som kartunderlag, statistik och samtal med förskolans pedagoger.

Vid användning av checklistan görs en bedömning av förskolans utemiljöer utifrån varje kriterium. Om ett kriterium inte uppfylls ska orsaken till detta dokumenteras av utvärderaren. På så sätt skapas kunskap om varför vissa kriterier inte går att uppfylla och vilka planeringsmekanismer som påverkar gårdens lekvärde.

Checklistans lekvärdeskriterier

- ☐ Sammanhållen gård
- ☐ Antal zoner
- ☐ Varierad lekbar topografi
- ☐ Solförhållanden
- ☐ Naturpartier som kan användas i leken
- ☐ Tillgängliga lekmiljöer
- ☐ Lekredskapen är integrerade i landskapet
- ☐ Jämställda lekmiljöer
- ☐ Vattenlek
- ☐ Förråd
- ☐ Fast yta för samlingar och fritt uttryck
- ☐ Fast yta för kreativ verksamhet och konstruktion
- ☐ Odling och växtkompost
- ☐ Sandlåda med formbar sand
- ☐ Utrymmen som är avsides
- ☐ Förvaring av lös lekutrustning
- ☐ Vattenutkast
- ☐ Eluttag

Möjlighet till lek och aktivitet

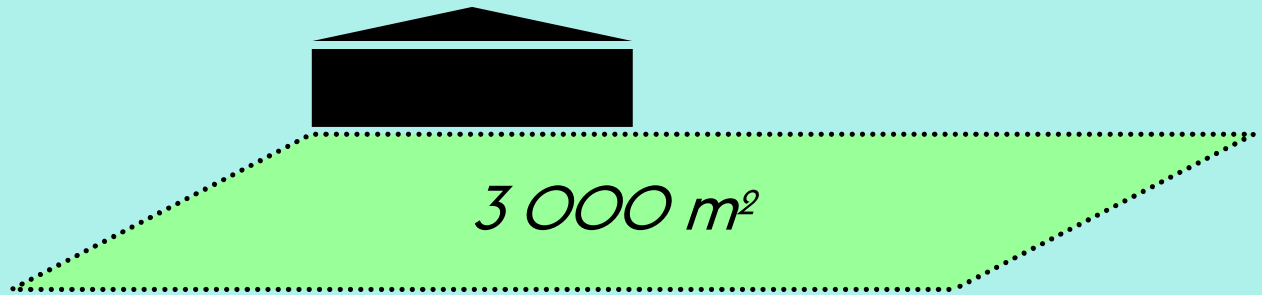
Forskning visar att barns kognitiva utveckling påverkas av hur mycket de rör på sig. För att kunna ägna sig åt ytkrävande lekar och få upp farten behövs tillräckligt stora och sammanhängande ytor.

Boverkets rekommendationer för förskolegårdar anger att en förskolegård behöver vara minst 3 000 kvadratmeter. Rekommendationerna bygger på forskning om barns utveckling som konstaterar att barn behöver stora ytor för att ha möjlighet att få upp farten och leka snabba lekar.

Friytans totala storlek är också avgörande för möjligheterna att uppnå andra lekvärdeskriterium. Exempelvis möjligheten att tillskapa tre zoner och installera ytkrävande lekutrustning och möblering och förråd samt möjligheterna att få till bra fasta ytor för kreativ verksamhet och samlingar.

Den totala friytan är också viktig för att kunna skapa jämställda utemiljöer. Forskning visar att lekmiljöer där konkurrens uppstår om lekutrustning eller -ytor har vissa tjejer i förhållande till killar svårare att hävda sig, ta initiativ till lek och ta för sig av lekytor och -redskap. För att skapa jämställda lekmiljöer där flickor får ta plats och har möjlighet att leka på samma villkor som pojkar behövs tillräcklig friyta för att skapa fler områden och lekmiljöer.

I gårdens totala friyta ingår alla lekbara ytor som barn självständigt kan ta sig till och utnyttja. I lekbar yta innefattas ytor som barn självständigt kan och även vill använda i leken. Fotavtryck från byggnader och funktionsytor så som förskolebyggnad, förråd och barnvagnsparkering ingår inte i friytan. Inte heller platser som är otillgängliga för barn och som kräver hjälp från vuxen för att nå. Om en del av friytan avgränsas på ett sätt som gör det omöjligt för barn att på egen hand och initiativ röra sig dit kommer denna yta inte att betraktas som del av den totala friytan.

Fysisk aktivitet har många positiva effekter på barns utveckling. Motorik, social och kognitiv utveckling, kondition, muskelstyrka, immunförsvar, koncentrationsförmåga och mentalt välbefinnande är exempel på aspekter som främjas genom fysisk aktivitet (Boverket, 2015).

Det är under tiden fram till puberteten som skelettets styrka byggs upp, och det är därför viktigt att barn är fysiskt aktiva (Boldeman, 2013). I snitt behöver barn minst två timmar fysisk aktivitet per dag för att möjliggöra en hälsosam utveckling (WHO, 2019).

Påverkansmöjligheter

Förutsättningarna för hur stor total friyta som kan tillskapas avgörs i hög grad av markanvisningens placering och storlek i förhållande till omkringliggande bebyggelse, naturvärden, buller och topografi. Den markanvisade platsen för en förskola är i många fall dimensionerande för hur stor yta som får ianspråktagas för byggnad och gård. Om förskolan markanvisas till en plats tillsammans med andra funktioner som exempelvis en integrerad del i bottenvåningen på ett bostadshus blir den totala friytan ytterligare begränsad av behovet av andra funktioner.

På integrerade förskolor blir ofta förskolegården en del av innergården, en plats som i många fall ska användas även av boende. Om förskolan är friliggande kan det finnas restriktioner för hur stor yta som får tas i anspråk för byggnad och gård i form av naturvärden och infrastruktur. Även bullerförhållanden och risk för skyfall måste tas i beaktande när byggnaden och gården dimensioneras.

I detaljplaneskedet får den totala friytan sin slutgiltiga avgränsning genom reglering av markanvändningen och byggrättens omfattning. Det finns fortfarande möjlighet att påverka den totala ytan beroende på hur flexibel detaljplanen är men i så fall inom planens gränser och bestämmelser. Efter att detaljplanen vunnit laga kraft är det mycket svårt att påverka den totala friytan inom planområdet. Programmering för smidig och kvadratsmart inlastning och angöring kan hjälpa till att frigöra friyta under detaljplaneskedet.

Konkurrensfri utevistelse

Andel friyta beräknas genom att gårdens totala friyta divideras med antal barn vid full beläggning. För en korrekt beräkning används 18 barn per avdelning. Andel friyta avgörs därför dels av den totala friytan men även av hur många avdelningar förskolan har.

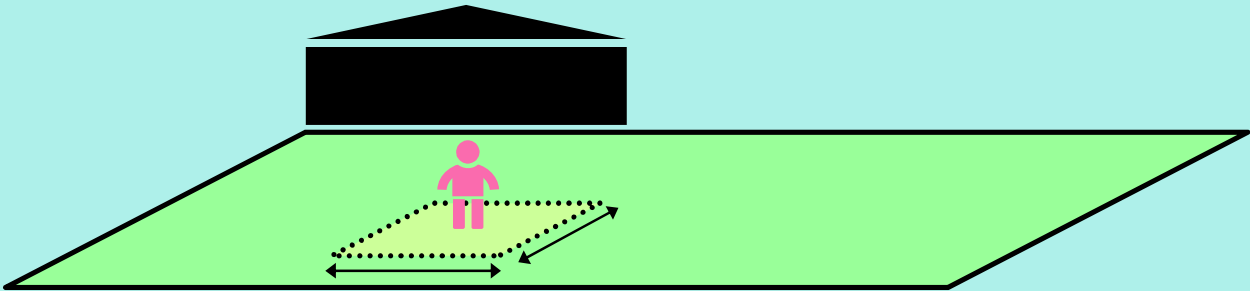
$$\frac{\text{total friyta}}{\text{antal barn}} = \text{andel friyta}$$

Andel friyta är avgörande för hur barn kan använda sin gård. Enligt forskning och utredning framgår att andel friyta per barn har stor betydelse för vilket slitage gården utsätts för. Detta påverkar i sin tur vilka material som går att använda för gårdens slitytor men även möjligheten till vegetation i form av buskar och träd.

För att skapa goda förutsättningar för vegetationen att långsiktigt överleva bör andelen friyta uppgå till mellan 20 till 30 kvadratmeter per barn. Vid lägre andelstal finns risk att slitaget blir för högt för naturlig vegetation som då måste ersättas med syntetiska material. Enligt Boverkets rekommendationer bör en förskolegård ha minst 40 kvadratmeter per barn.

Andel friyta är även avgörande för att skapa jämställda och konkurrensfria lekmiljöer. Detta påverkas även av hur verksamheten organiserar sig i hur många barn som tillåts vistas på gården samtidigt. Om antalet kvadratmeter per barn är lågt finns risken att verksamheten måste schemalägga utevistelse eller blir beroende av utflykter för att tillgodose barns behov av yta för rörelse och lek.

Idag saknas heltäckande kunskap kring hur stor yta som behövs för att dels skapa tillräckligt stora lekmiljöer, dels skapa lekmiljöer med naturliga material.

Påverkansmöjligheter

Programmering i detaljplaneskedet befäster storleken genom beslut av placering av detaljplanegräns samt olika funktioners storlek och placering. I detaljplaneskedet bestäms slutgiltigt utformning och storlek på byggrätt och friyta och i detta skede beslutas preliminärt hur många avdelningar som ska finnas inom byggnaden.

Förutsättningarna för hur hög andelen friyta per barn kan bli avgörs i hög grad av markanvisningens placering och storlek i förhållande till omkringliggande bebyggelse, naturvärden, buller och topografi. Andel friyta avgörs även av hur många avdelningar förskolan har i förhållande till total friyta. En gård med stor total friyta kan därför ha ett lågt kvadratmetertal per barn om förskolan har många avdelningar.

Den markanvisade platsen för en förskola är i många fall dimensionerande för hur stor yta som får ianspråktagas för byggnad och gård. Samtidigt har verksamhetens storlek i antal platser en avgörande påverkan på antal kvadratmeter per barn.

	20 m²/barn	30 m²/barn	40 m²/barn
4 avdelningar	1 440 m²	2 160 m²	2 880 m²
5 avdelningar	1 800 m²	2 700 m²	3 600 m²
6 avdelningar	2 160 m²	3 240 m²	4 320 m²
7 avdelningar	2 520 m²	3 780 m²	5 040 m²
8 avdelningar	2 880 m²	4 320 m²	5 760 m²
16 avdelningar	5 760 m²	8 640 m²	11 520 m²

Tabellen beskriver hur den totala friytan varierar beroende på antal avdelningar och andel friyta.

Lekvärdeskriterium	Målbild	Obliga- torisk	Stadsbyggnadsfas			
			Mark- anvisning	Detalj- planering	Projekt- ering	
Sammanhängande gård	Hela gården är sammanhängande med möjligt undantag för en avgränsad trygg zon.			x	x	
Antal zoner	Minst två av tre zoner finns inom gården. Det ska alltid finnas en trygg zon.		x	x	x	
Varierad lekbar topografi	Det finns topografisk variation på gården som tillåter lek och motoriska utmaningar.		x	x	x	
Solförhållanden	Det finns goda möjligheter till lek i solskyddade lägen samtidigt som gården inte ligger i total skugga.		x	x	x	
Naturpartier som kan användas i leken	Så stor del som möjligt av gården består av naturpartier, helst sparad natur.		x	x	x	
Tillgängliga lekmiljöer	Byggaktören ska redovisa hur tillgängligheten till och inom samtliga gårdens lekmiljöer har säkerställts.					x
Lekredskapen är integrerade i landskapet	Det finns lekredskap som är integrerade i landskapet.					x
Jämställda lekmiljöer	Byggaktören ska redovisa hur gårdens utformning skapar jämställda lekmiljöer					x
Vattenlek	Det finns fast utrustning för vattenlek på gården.	x		x	x	
Förråd	Det finns minst ett förråd på gården som är placerat för att underlätta åtkomst till lekmaterial för barn och vuxna i leken.	x		x	x	
Fast yta för samlingar och fritt uttryck	Det finns en scenyta eller liknande med omkringliggande nivåer så som läktare eller gradäng för publik att sitta på.			x	x	
Fast yta för kreativ verksamhet och konstruktion	Det finns en hårdgjord yta anpassad för skapande, bygg och konstruktion i närheten av förråd eller förskolebyggnad.	x				x
Odling och växtkompost	Det finns en iordningställd yta för odling och växtkompostering på gården, antingen i fast installation eller i tillfällig odlingslåda.					x
Sandlåda med formbar sand	Det finns en eller flera lådor med formbar sand i den trygga eller den aktiva zonen.	x			x	
Utrymmen som är avsides	Det finns tydligt definierade platser på gården där barn kan leka utan vuxennärvaro.				x	
Förvaring av lös lekutrustning	Det finns minst en förvaringsbox i den trygga och den aktiva zonen som är placerad för att underlätta åtkomst till lekmaterial för barn i leken.	x			x	
Vattenutkast	Det finns utomhustappställe inom gårdsytan i närhet till lek- och aktivitetsytor.	x			x	
Eluttag	Det finns eluttag på gården.	x			x	

Sammanhängande gård

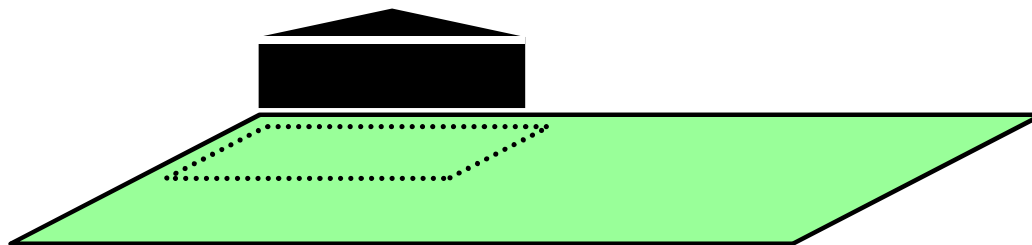
MÅLBILD

Hela gården är sammanhängande med möjligt undantag för en avgränsad trygg zon.

Gården ska vara helt sammanhängande och kunna nyttjas av barn på egen hand utan hjälp från vuxen. En sammanhängande gård är inte uppdelad mellan olika nivåer, i exempelvis markplan och tak, om inte barn självständigt kan röra sig mellan de olika nivåerna utan assistans från vuxen. En sammanhängande gård är heller inte uppdelad på annat sätt genom exempelvis höga flätverksstängsel med grind som endast vuxen kan öppna. Delar av gården ska heller inte vara avgränsad med andra hinder som barn inte kan ta sig förbi utan vuxens hjälp. I det fall det behövs staket ska dessa inte placeras så att de hindrar leken eller barns möjlighet att röra sig fritt och självständigt över gårdens hela yta.

Undantag kan göras för den trygga zonen men då förslagsvis med låga staket som äldre barn kan se och klättra över. I det fall en avgränsning behövs går det även att använda liggande stockar, lägre staket, buskage eller visuella skiljelinjer.

Gården ska vara i direkt anslutning till förskolebyggnaden. Placering av byggnad i fastighetsgräns kan skapa goda förutsättningar för större gård. Om byggnaden inte ligger i fastighetens kant är det viktigt att ytor runt huset inte stängslas in.

Varför behövs kriteriet

Att barn har möjlighet att leka och röra sig fritt är viktigt för att främja barns självständighet i leken men även skapa goda förutsättningar för ytkrävande och snabba lekar. En uppdelad gård i exempelvis olika våningsplan hindrar den självständiga leken samt minskar den totala friyta. Stora sammanhängande ytor skapar även goda förutsättningar för jämställda lekmiljöer (läs mer om det på sida 9).

En utgångspunkt kan vara att fundera på hur olika ytor kan bindas samman. Då går det att dra nytta av stråken mellan olika platser och platsers inbördes relation. Det ska dock gå att få upp fart och gärna röra sig runt något så som en kulle, förrådsbyggnad eller vegetation. Det är även viktigt att barn självständigt kan röra sig mellan gårdens zoner och på så sätt själva välja nivån på utmaningar och vad de vill upptäcka.

Påverkansmöjligheter

Sammanhängande gård påverkar den totala friyta som barn kan tillgodogöra sig utan hjälp från vuxen. Förskolegårdar som genom instängsling eller andra barriärer delats upp i mindre ytor är inte att betrakta som sammanhängande och det påverkar i sig bedömningen av kriteriet total friyta. Därför har en gård med total friyta på 3 000 kvadratmeter men där gården delats in i mindre ytor inte uppfyllt målbilden för lekvärdeskriteriet total friyta. Lekvärdeskriteriet sammanhängande gård kan även påverka möjlighet att tillskapa jämställda och konkurrensfria lekmiljöer men även möjligheterna att programmera för ytkrävande lekutrustning.

Möjligheten att skapa en sammanhängande gård kan påverkas i detaljplaneskedet genom hur byggrätter placeras och hur friyta tillskapas. Detaljplanen kan exempelvis placera en förskolegård på olika sidor om en byggrätt eller i olika våningsplan. Möjligheterna att skapa en sammanhängande gård avgörs även under projekteringskedet då gården finplaneras och byggs. Det är ofta i projekteringen staket och andra avgränsningar placeras in.

Antal zoner

MÅLBILD

Minst två av tre zoner finns inom gården. Det ska alltid finnas en trygg zon.

Gården ska helst innehålla tre olika zoner: en trygg, en aktiv och en vild zon. Zonernas inbördes placering och i relation till förskolebyggnaden bör utgå från platsens förutsättningar. Zonerna bör placeras där de bäst passar och möjliggör högst lekvärde.

Den trygga zonen utformas för att möjliggöra aktiviteter där främst yngre barn behöver stöd från vuxna. Eventuella utesovplatser kan också placeras i den trygga zonen. Det ska alltid finnas en trygg zon på förskolan.

Den aktiva zonen består av ytor som möjliggör och uppmuntrar till aktivitet och rörelse. Den aktiva zonen kan innehålla fasta lekmiljöer och redskap så som klätterställningar och rutschkanor. I den aktiva zonen kan det förekomma höjdskillnader, olika markmaterial och växter samt ytor och platser av olika storlek och karaktär. Här kan barn leka mer självständigt men med viss kontakt med vuxen. Den aktiva zonen har även högre tillgänglighetskrav än den vilda zonen. Den erbjuder större motoriska utmaningar än den trygga zonen och riktar sig till något större barn än den trygga zonen. Dessa parametrar kan dock variera beroende på specifika förutsättningar på gården.

En vild zon ska innehålla naturmiljöer så som fullvuxna träd och naturliga höjdskillnader så som berg i dagen. I den vilda zonen finns tätare vegetation där barnen kan hitta gömställen och skapa sina egna platser. Denna zon ska inte vara tydligt programmerad eller tillrättalagd. Här kan barn leka självständigt utan insyn från vuxen.

Varför behövs kriteriet

Varje zon erbjuder lekmiljöer med olika utmaningar och möjligheter beroende på barnets ålder och individuella utvecklingsnivå. Den trygga zonen är främst till för yngre barn och utgör en avskild plats för långsamma aktiviteter i närhet till vuxen. I den aktiva zonen finns iordningställda lektytor som erbjuder motoriska aktiviteter samt hårdgjorda underlag som möjliggör cykling. Den vilda zonen är helt oprogrammerad och liknar mest ett naturligt landskap med exempelvis fullvuxna träd, berg i dagen och naturlig topografi. Platsens förutsättningar avgör i hög grad den vilda zonens utformning.

Den trygga zonen tillåts vara mindre än övriga två zoner. Den aktiva och den vilda zonen behöver stor yta för att kunna användas för ytkrävande lekar samt för att lekredskap och naturliga element ska kunna få plats. Om gårdens storlek, placering eller antal barn inte tillåter tre zoner ska det alltid finnas två zoner varav en av dessa är den trygga. På mindre gårdar är två zoner att föredra.

Påverkansmöjligheter

Antal zoner som får plats på en gård påverkas av markanvisningens storlek i förhållande till omkringliggande geografiska förutsättningar men även möjlighet att få in sparad vegetation och naturlig topografi i en framtida vild zon. Hur många zoner som får plats på en gård avgörs i hög grad av dess totala friyta. I markanvisningsskedet beslutas om förutsättningar för total friyta i vilken plats förskolan ska ligga på i relation till platsens förutsättningar och övriga funktioner.

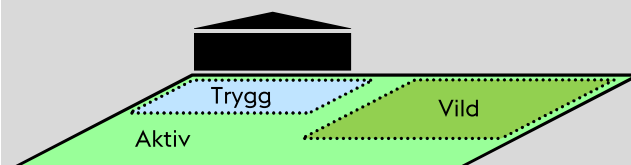
Det är viktigt att platsen har sparad vegetation med fullvuxna träd och en naturlig topografi om gården ska kunna få en bra vild zon. Den vilda zonen är svår och dyr att konstruera i efterhand.

I detaljplaneskedet definieras gårdens storlek i förhållande till byggrätter, gator och allmän plats. I detaljplanearbetet utreds gårdens placering i förhållande till naturlig vegetation och här finns möjligheten att skydda träd i plankartan.

Under projekteringsfasen finplaneras gården, dess olika ytor och möblering fastställs och eventuell vegetation hanteras. Under projekteringen finns det fortfarande möjlighet att påverka antal zoner och dess utbredning på gården trots att de stora påverkansmöjligheterna finns i tidigare skeden. I produktionsfasen beslutas främst vilka aktivitetsytor och vilken lekutrustning som de olika zonerna ska innehålla. Zonernas respektive utformning avgörs alltså under projekteringen.

Behov av yta

För att kunna tillskapa alla tre zoner behövs tillräckligt stor yta. Det finns inga rekommendationer för hur stor respektive zon behöver vara i absoluta tal.

Varierad lekbar topografi

MÅLBILD

Det finns topografisk variation på gården som tillåter lek och motoriska utmaningar.

Gårdens topografiska variation, det vill säga variation i höjd, ska vara utmanande men samtidigt säker. Topografin ska i planeringen beaktas för att bidra till utmanande miljöer men samtidigt tillåta lek. En för flack gård riskerar att sänka lekvärdet på samma sätt som extrema höjdskillnader i form av höga klippväggar eller stup. För att höjdskillnader ska bli tillräckligt utmanande och lekbara bör lutningen förhålla sig till skillnaderna i höjd. En stor höjdskillnad bör inte vara för brant då detta riskerar att skapa barriärer eller säkerhetsrisk samtidigt som små höjdskillnader med branta partier kan bli intressanta och utmanande lekmiljöer. På samma sätt bör en flack sluttning erbjuda tillräcklig höjdskillnad för att vara motoriskt utmanande.

Till exempel kan en klippvägg vara ett spännande inslag som erbjuder möjlighet till motoriska utmaningar men om klippväggen blir för hög eller otillgänglig kan den bli ett hinder i leken. Även kullar, sluttningar och dalar kan vara intressanta lekmiljöer och ska i möjligaste mån integreras i lekmiljöerna vid planeringen av gården.

Miljöer med varierad topografi är i bästa fall naturliga även om det går att skapa dessa i efterhand. Det är därför viktigt att höjdskillnader sparas i möjligaste mån när en förskola planeras och byggs.

Varför behövs kriteriet

En varierad lekbar topografi är viktig för barns motoriskt, pedagogiska och kreativa utveckling. Huvudsaken är att den går att använda i leken. En höjd går det att klättra upp på och uppleva utsikt och nya perspektiv, utmed en grässluttning går det att lägga sig raklång och rulla och i en sänka går det att gömma sig eller upptäcka vattenspeglar.

Förskolans topografi har påverkan på förutsättningar för att skapa tillgänglighet i alla zoner. Därför krävs en noga avvägning mellan gårdens topografiska förutsättningar och möjligheter att skapa en tillgänglig gård. Topografin påverkar även möjlighet till att skapa en naturlig gradäng eller scen för samling och fritt uttryck.

Påverkansmöjligheter

Förskolans topografi avgörs när marken anvisas för förskolan. Markanvisningens placering i förhållande till andra funktioner som ska finnas på platsen kan ha betydelse för vilken topografi gården kommer ha. Om platsen är platt kommer gården sannolikt också vara platt men om platsen har en naturlig topografi finns en möjlighet att skapa intressanta och utmanande lekmiljöer.

I detaljplaneskedet beslutas om byggrätters utformning och placering vilket kan bli avgörande för hur friytan kan placeras och utformas. Byggrätters och friytors placering i detaljplanarbetet kan ha betydelse för gårdens lutning och möjligheten att spara lekbar topografi så som berg i dagen, kullar och sänkor.

Under projekteringsfasen beslutas om vilken höjdsättning marken bör ha när den nya förskolan byggs och även här finns möjlighet att påverka topografin.

Solförhållanden

obligatoriskt

MÅLBILD

Det finns goda möjligheter till lek i solskyddade lägen samtidigt som gården inte ligger helt i skugga.

Gården ska ha bra solförhållanden under hela året. Det innebär dels skydd från solen när den är som starkast, dels tillräcklig solinstrålning under årets mörkare månader. Av gårdens totala yta bör minst 50 procent vara skyddad från solinstrålning under dagens samtliga timmar. Solförhållanden är särskilt viktiga att studera i tidsspannet klockan 11.00 till 15.00.

Solskyddet ska i första hand bestå av vegetation eftersom det utgör ett dynamiskt skydd som naturligt växlar i omfattning under året. Vegetationen är tätare och ger bättre solskydd under sommaren och blir glesare och mer genomsläpplig under vintern. Om gården saknar solskyddande vegetation ska kompletterande solskydd sättas upp vid lekytor där barn vistas och leker stillasittande. Det är särskilt viktigt att lekytor där de minsta barnen vistas har tillräckliga solskydd.

Kompletterande solskydd kan bestå av inplanterade träd men även spänd duk, parasoll eller mer permanenta konstruktioner. Byggnaders placering kan ha stor inverkan på solförhållandena och bör beaktas när gården programmeras. Detta gäller såväl förskolebyggnaden som externa byggnader utanför förskolegården. Det är viktigt att minimera slagskugga från byggnader och maximera lövskugga från vegetation.

Varför behövs kriteriet

Bra solförhållanden på förskolegårdar är viktigt främst av medicinska skäl. För mycket solinstrålning ökar risken för strålningsrelaterade skador och för lite sol kan ge vitaminbrist. Därför är det viktigt med lagom solinstrålning på gården som varken ger för mycket eller för lite exponering. Goda solförhållanden är viktiga även för möjligheterna till naturlig vegetation, odling och växtkompostering.

Det finns även forskning på solinstrålningens inverkan samt hur gröna och naturliga miljöer har positiv inverkan på stress- och partikelnivåer.

Påverkansmöjligheter

Det går att påverka förutsättningarna för solinstrålning redan i markanvisningsskedet genom anvisningens placering i förhållande till befintlig vegetation och omkringliggande bebyggelse. I detaljplaneskedet avgörs hur byggnaderna placeras och vilken vegetation som kan sparas. I detta skede bör solstudier genomföras för att bedöma framtida solinstrålning i olika förslag.

Under projekteringsskedet påverkas solförhållandena av var lekytor placeras i förhållande till solskyddande bebyggelse och vegetation. När projektering och byggnation pågår går det att anlägga solskydd om solinstrålningen blir för hög. Möjligheterna att uppföra solskydd kan i vissa fall påverkas av bygglovsprövning. Det är därför viktigt att redan i detaljplaneskedet tydliggöra solinstrålningens omfattning.

Naturpartier som går att använda i leken

MÅLBILD

Så stor del som möjligt av gården består av naturpartier, helst sparad natur.

Naturpartier utgörs av uppvuxen vegetation och fullvuxna träd samt naturlig topografi så som berg i dagen. Naturpartier är ofta oprogrammerade och tillåter en fri användning. Naturpartier kan dock ha integrerad möblering.

Naturpartier är mycket svåra att återskapa när de väl schaktats bort. I det fall för mycket natur sparats går det oftast att reducera i ett senare skede. Därför är det viktigt att inte plocka bort för mycket för tidigt. I vissa fall när det helt saknas naturpartier går det att tillskapa naturpartier. Detta är ofta mycket kostsamt men går att skapa genom att plantera in träd, buskar och annan vegetation.

Naturen skapar möjligheter

- ☐ Tillgång till naturmaterial
- ☐ Möjlighet att integrera lekutrustning i landskapet
- ☐ Följa årstidernas växling
- ☐ Hitta solskyddande lägen
- ☐ Skapa en vild zon

Varför behövs kriteriet

Naturpartier bidrar till många positiva kvalitéer i utemiljön. Det finns en hög grad av tolkningsbarhet som bidrar till att barnen själva kan forma sin lek efter sina önskemål och behov. Det är också möjligt för barnen att växla mellan mer aktiva och lugna lekar eftersom naturpartierna oftast inte styr mot en specifik aktivitet på samma sätt som ett tillverkat lekredskap kan göra.

Naturpartier utgör ofta en dynamisk och varierad miljö där barn kan ägna sig åt många olika typer av aktiviteter. Klippor fungerar bra som klätterställe medan buskar och annan vegetation blir bra gömställen. I naturpartier kan barn träna grovmotorik så som balans, styrka och snabbhet samtidigt som de är viktiga pedagogiska miljöer.

Naturpartier blir även ofta jämställda utemiljöer på grund av dess öppna användning och oprogrammerade struktur. Här går det att leka fritt utan sociala och kulturella normer som annars kan bli gällande på en förprogrammerad yta. Det finns även forskning som visar att gröna miljöer sänker stressnivåerna och fungerar som effektiva sol- och bullerskydd.

Om det saknas naturpartier när en gård ska anläggas går dessa att skapas genom landskapsåtgärder och inplantering av träd och buskar. Här är det viktigt att tillägga att träden är lekbara och slitstarka för att klara hög belastning över tid. Träd får gärna var frukt- eller fröbärande. Möjligheten att uppleva naturmaterial fyller en viktig pedagogisk funktion och främjar lärande kring flora, kretslopp och naturkunskap.

Påverkansmöjligheter

Förekomst av naturpartier påverkas i hög grad av vilken plats som förskolan markanvisas till. Befintlig uppvuxen vegetation och naturlig topografi underlättar mycket i att tillskapa en vild lekbar zon inom gården. Omfattningen på markanvisningen kan dock påverka möjligheterna att bevara uppvuxen vegetation och naturlig topografi. Ska exempelvis många olika funktioner, så som bostäder, allmänna lokaler och handel samsas på en och samma begränsade yta försämras möjligheterna att bevara naturliga inslag.

I detaljplaneskedet utreds markanvändningen och olika funktioners placering och storlek. Beslut kring förskolans byggrätt och friyta fattas och med det även möjligheterna att spara och använda naturpartier som en del av förskolans utemiljö.

Under projekteringsfasen finplaneras gårdens zoner, lektytor och utrustning. Förutsättningarna för att skapa naturpartier inom gården är redan satta i tidigare faser men under produktionen kan beslut tas om att eventuellt spara eller avverka fullvuxna träd samt spara eller jämna ut naturliga topografiska skillnader. Det är i sammanhanget viktigt att förstå vikten av naturliga miljöer på gården och att detta beaktas när förskolan byggs.

Andel friyta per barn är också avgörande för hur just vegetation kan sparas och bevaras. En för låg andel friyta per barn, under 20 kvadratmeter per barn, gör det svårt för gräs, buskar och träd att klara av slitaget vilket ofta leder till att syntetiska material används för lektytor.

Tillgängliga lekmiljöer

obligatoriskt

MÅLBILD

Byggaktören ska redovisa hur tillgänglighet till och inom samtliga gårdens lekmiljöer har säkerställts.

Det ska finnas goda förutsättningar för barn olika funktionsnedsättning att självständigt ta sig till alla zoner på gården. Dessutom ska gårdens utformning möjliggöra att barn med olika funktionsnedsättningar kan tillgodogöra sig leknyttor och delta i den gemensamma leken.

Lekredskap och lekytor ska vara utformade på ett sådant sätt att barn oavsett funktionsvariation ska kunna ta del av olika leknyttor så som motorik, varseblivning, rumsperception och balans. Detta innebär att gårdens fysiska utformning samt de lekredskap som valts ut ska erbjuda alla barn möjligheten att utmanas i sin upplevelse av rummet och övrig varseblivning.

Detta kriterium omfattar även möjligheterna att ta sig till och från lekytor och lekutrustningen. Underlag på gångvägar inom gården bör vara så jämnt, fast och halkfritt som möjligt.

Tillgängliga lekytor ställer höga krav på utformning och gestaltning. Det är önskvärt att tillgängliga lekytor och lekutrustningen är integrerad så att barn med funktionsnedsättning kan delta i den gemensamma leken.

Varför behövs kriteriet

Alla barn ska oavsett funktionsvariation kunna ta del av förskolegårdens leknyttor. Detta ställer krav på hänsyn till olika typer av funktionsnedsättning. Det är också viktigt att gården inte segregerar barn utifrån funktionsvariation utan möjliggör deltagande i den gemensamma leken. I bästa fall kan ett och samma lekredskap innehålla såväl tillgängliga som otillgängliga delar, alternativt att lekredskap med olika tillgänglighetsnivå placeras bredvid varandra.

Påverkansmöjligheter

Det är främst i projekteringskedet som möjligheten finns att påverka vilka lekredskap och aktivitetsytor en förskolegård ska innehålla. Det är därför viktigt att det i denna fas tas hänsyn till olika funktionsnedsättningar vid val av lekutrustning. Det är dock viktigt att denna aspekt beaktas genom hela planeringen av gården.

Tillgänglighet till gårdens alla zoner avgörs främst under projekteringen av förskolans utemiljöer. Under projekteringsfasen finns möjlighet att beakta olika funktionsnedsättningar vid utformning av gårdens zoner i förhållande till varandra och till topografi och naturlig vegetation. Funktionsnedsättningar ska även beaktas vid urval och placering av gångstråk, stigar och dess markbeläggning.

Olika typer av funktionsnedsättningar

Fysiska funktionsnedsättningar innebär att kroppens fysiska funktioner är nedsatta. Detta kan exempelvis innebära svårigheter att använda, styra, balansera eller koordinera huvud, bål, armar och ben. Det kan även innebära nedsatt fysisk funktionalitet som påverkar syn eller hörsel.

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) har sin grund i hur hjärnan arbetar och fungerar. Exempel på denna typ av funktionsnedsättning är autism, ADHD, Aspergers syndrom och Tourettes syndrom. Personer med NPF kan ha svårt att reglera sin uppmärksamhet, styra sina impulser och anpassa aktivitetsnivån, tolka och kommunicera med sin omgivning, hålla kvar information i minnet och kontrollera motoriken.

Intellektuell eller kognitiv funktionsnedsättning innebär svårigheter att behandla och kommunicera information. Individens intellektuella funktioner är nedsatta vilket innebär att det generellt tar längre tid och är svårare att lära sig nya saker.

Medicinska funktionsnedsättningar är ett samlingsbegrepp för kroniska sjukdomstillstånd vilket bland annat innefattar epilepsi, diabetes, hjärtsjukdomar, astma och allergier.

Lekredskapen är integrerade i landskapet

MÅLBILD

Det finns lekredskap som är integrerade i landskapet.

Ett lekredskap som är integrerat med landskapet har utformats utifrån och placerats in i landskapselementen. Exempelvis att en rutschkana placeras i en slänt, att gungor eller klätternät monteras på befintliga träd eller att balansstockar placeras fritt i landskapet. Lekredskapen skapar på så sätt ett lekbart sammanhang tillsammans med landskapet. Integrerade lekredskap står inte inom inramade ytor med fallskydd eller sarger.

Landskapsintegrerade lekredskap ska finnas på gården. Omfattningen ska stå i relation till gårdens storlek samt andra platsspecifika förutsättningar.

Varför behövs kriteriet

När lekredskap integreras i landskapet skapas intressanta och utmanade lekmiljöer som kan locka till lek i den vilda zonens uppvuxna vegetation. Detta främjar grovmotoriska rörelselekar men även socialt samspel och kreativa processer där fantasin kan förvandla platsen till vad som helst. Integrerade miljöer är till stor del oprogrammerade där lekutrustningens placering styrs och begränsas av de naturliga miljöerna. Integrerade miljöer ger även bra förutsättningar för den jämställda leken.

Påverkansmöjligheter

Möjligheterna att integrera lekutrustning utgår från att det finns naturlig vegetation och topografi på den plats där gården anläggs. Detta avgörs under markanvisningen när en plats för förskolans placering pekas ut. Även under kommande utredning under detaljplaneskedet sätts förutsättningarna för att integrera lekutrustning. De stora möjligheterna att påverka detta är dock i projekteringsskedet då förskolans utemiljöer finplaneras och lekutrustning väljs ut. Det är dock avgörande att det finns ett naturligt landskap som lekutrustningen kan integreras i.

Jämställa lekmiljöer

obligatoriskt

MÅLBILD

Byggaktören ska redovisa hur gårdens utformning skapar jämställda lekmiljöer

En del av gårdens lekytor har ingen särskild utpekad användning utan kan med enkelhet användas till många olika aktiviteter. Dessa ytor kan finnas i såväl den trygga som i den aktiva zonen. Det går med fördel att programmera flexibla miljöer som kan användas till många typer av aktiviteter och där barn själva kan besluta om typ av aktivitet från dag till dag.

Den vilda zonen innehåller per definition miljöer med öppen användning så som buskar, träd och berg i dagen. I den aktiva zonen kan öppen användning förslagsvis utgöras av flexibla miljöer som inte för tankarna till en specifik aktivitet. Det kan även vara miljöer som leker med vår uppfattning om specifika aktiviteter.

Varför behövs kriteriet

Lekmiljöer med öppen användning främjar normbrytande lekar. Det är i hög grad förskoleverksamhetens uppgift att skapa goda förutsättningar för den jämställda leken men en fysisk miljö kan främja verksamhetens arbete genom att utmana våra föreställningar och normer kring vad flickor och pojkar tillåts göra.

Forskning visar att redan i ung ålder har pojkar och flickor i förskolan olika beteendemönster kopplat till ansvarstagande, risktagande och makt över rummet. För att främja en jämställd förskola där pojkar och flickor får vistas och utvecklas utifrån individuella egenskaper behövs lekmiljöer som främjar en jämställd och normbrytande tillvaro.

Ett sätt till detta är att skapa lekytor med öppen och flexibel användning som inte nödvändigtvis för tankar till normerande aktiviteter. På så sätt hjälper lekmiljön förskolans personal att utmana sina föreställningar kring vilka aktiviteter pojkar och flickor tillåts ägna sig åt. Ett annat sätt är att utforma miljöer i syfte att aktivt påverka vissa beteenden. Det kan röra sig om att placera lekutrustning som traditionellt används mer av flickor i miljöer som traditionellt används mer av pojkar.

Att arbeta med jämställdhet kopplat till den fysiska miljön främjar även tillgängligheten då miljöer med öppen användning ofta även är tillgängliga miljöer. Dessutom finns studier på hur gårdens utformning kan ha inverkan på barns lek och aktivitet ur ett jämställdhetsperspektiv.

Påverkansmöjligheter

Det är främst under finplaneringen av gården i projekteringsskedet som möjligheterna finns att skapa jämställda lekmiljöer genom val av lekutrustning och utformning av lekytor.

Vattenlek

obligatoriskt

MÅLBILD

Det finns fast installation för vattenlek på gården.

Möjlighet till vattenlek skapas genom att installera fast lekredskap eller möblering. Lekredskapets storlek och omfattning kan variera beroende på platsens förutsättningar. Det ska vara enkelt att dra fram vatten till vattenleken.

Varför behövs kriteriet

Vattenlek är en viktig kreativ och pedagogisk aktivitet där alla kan delta på sina villkor. Vattenleken är därför ofta både jämställd och tillgänglig. I vattenleken går det att använda vattnet fritt, låta vattnet forsa eller bygga fördämningar med sand, kvistar och löv. Med vatten går det att konstruera och skapa kreativt, öva socialt samspel och få förståelse för vatten som livsmedel, resurs och kraftkälla.

Påverkansmöjligheter

Möjligheten att utföra vattenlek är beroende av om en anpassad yta finns på gården men även förutsättningarna att transportera vatten till platsen. Med fördel finns ett vattenutkast på förskolans fasad i nära anslutning till ytan där vattenleken är placerad. Vattenleken kan även vara direkt ansluten till vatten.

Möjligheten att tillskapa vattenlek sker i finplaneringen och gestaltningen av gården. Det är dels viktigt att rätt utrustning väljs ut som verksamheten kan och vill använda. Det är även viktigt att den avsedda platsen har en bra placering i förhållande till andra aktiviteter på gården samt i relation till vattenutkast.

Det finns möjlighet att kombinera vattenlek med lokal dagvattenanläggning men då är det viktigt att särskilt beakta säkerhet och risk. Anläggningen får exempelvis inte utgöras av permanenta eller temporära vattenspeglar.

Behov av yta

Fasta installationer kan variera mycket i storlek men bör anpassas efter platsens förutsättningar och stå i proportion till verksamhetens storlek.

Förråd

obligatoriskt

MÅLBILD

Det finns ett förråd på gården som är placerat för att underlätta åtkomst till lekmaterial för barn och vuxna i leken.

Förrådets antal ska anpassas efter verksamhetens storlek och gårdens storlek och utformning. Det ska finnas minst ett förråd på gården. Placering och utformning av förråd ska underlätta åtkomst för barn i leken och ska främja ett självständigt nyttjande av förvarad lekutrustning.

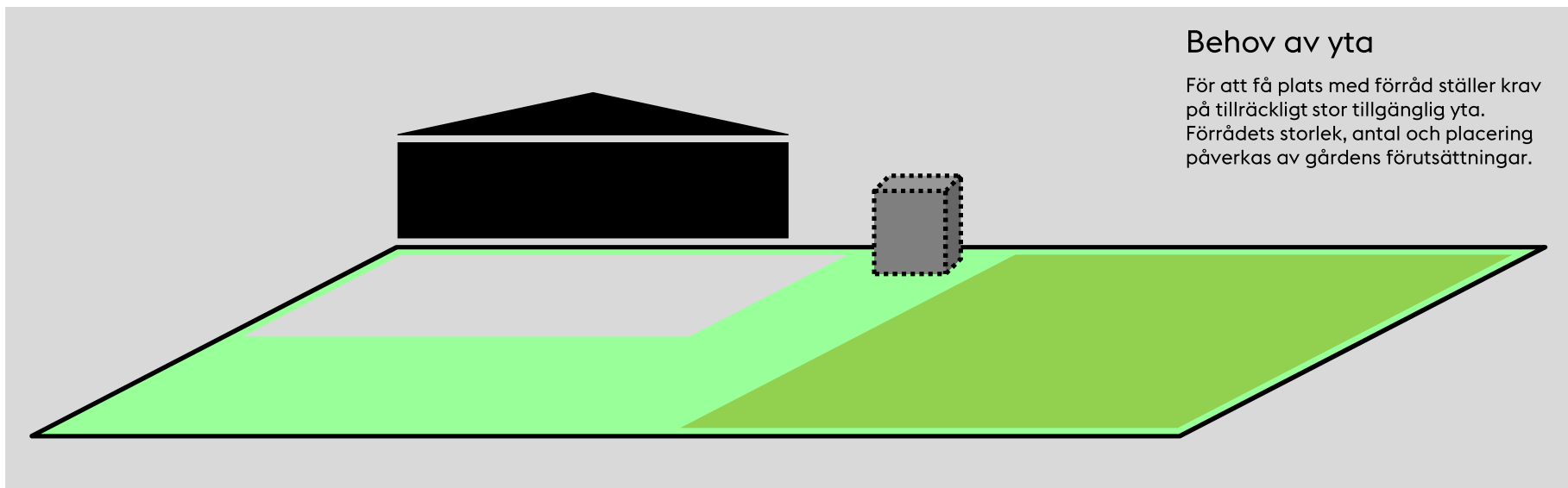
Varför behövs kriteriet

För att kunna erbjuda barn lek med lösa föremål behövs förvaringsmöjligheter. Det kan röra sig om allt från hink och spade till cyklar, pulkor och bollar.

Förskoleverksamheten ska ha möjlighet att låsa in lös utrustning under kvällar och helger. Samtidigt är det viktigt att förråd placeras och utformas så att barn självständigt kan ta del av utrustningen som förvaras.

Påverkansmöjligheter

Förråd är bygglovspliktiga vilket innebär att det redan i detaljplaneskedet bör planeras för förrådets placering och storlek. Detta kan ha konsekvenser för hur gården i övrigt ska programmeras och utformas vilket ställer krav på en viss detaljeringsnivå redan under detaljplaneskedet. Under projekteringsskedet finplaneras förråd och byggs tillsammans med övriga konstruktioner. Här är det viktigt att tänka på den detaljerade utformningen samt materialval för att främja barns lek.

Fast yta för samlingar och fritt uttryck

obligatoriskt

MÅLBILD

Det finns en scenyta eller liknande med omkringliggande nivåer så som läktare eller gradäng för publik att sitta på.

Ytan ska kunna användas för olika ändamål, exempelvis teater och andra former av uppträdanden, samlingar och avslutningar. Ytan kan vara konstruerad som en scen med läktare eller gradäng men kan även utgöras av naturliga höjdskillnader som fyller samma funktioner. Ytan kan vara multifunktionell som även kan användas till andra saker så som motorisk eller kreativ lek.

Fast yta för kreativ verksamhet och konstruktion

obligatoriskt

MÅLBILD

Det finns en hårdgjord yta anpassad för skapande, bygg och konstruktion i närheten av förråd eller förskolebyggnad

Varför behövs kriteriet

En scen eller gradäng kan användas vid teater, sång och såväl dans i leken som i planerade aktiviteter. Det är en viktig förutsättning för att kunna arbeta med olika former av kulturella uttryck, visa upp sig och framföra inför grupp. Gradängen kan även användas vid aktiviteter med många vårdnadshavare på besök.

Behov av yta

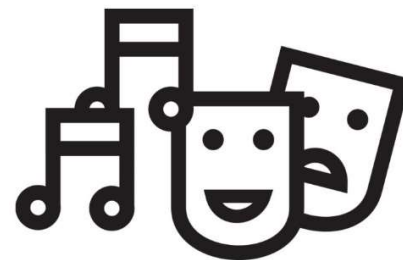
För att få plats med en fast yta för samling och fritt uttryck behövs en tillräckligt stor tillgänglig yta. Ytans storlek och placering påverkas av gårdens förutsättningar.

Skapande, bygg och konstruktion kräver en hårdgjord plan yta. För att enkelt kunna plocka fram materiel och verktyg ska ytan ligga i närheten av förskolebyggnaden alternativt ett förråd. Skapande kan innefatta att måla, skapa med olika kreativa material, bygga och konstruera. Konstruktion innefattar att bygga och meka med olika typer av byggmaterial så som virke samt möjlighet att foga samman.

Ytan behöver inte nödvändigtvis vara helt avsedd för dessa aktiviteter utan kan vara en multifunktionell yta för olika typer av aktiviteter. Det räcker i många fall med en tillräckligt stor plan hårdgjord yta med fast markbeläggning så som asfalt eller plattor där det går att placera stafflier eller bord att sitta vid.

Påverkansmöjligheter

Naturlig topografi förenklar möjligheterna att skapa en yta för fritt uttryck. Om konstruktionen kräver bygglov måste detta beaktas redan i detaljplaneskedet. Under projekteringsskedets finplanering beslutas om slutgiltiga placeringen och gestaltningen.

Varför behövs kriteriet

För att främja den kreativa leken behövs ytor på gården som går att använda till att måla och bygga på. Detta kan åstadkommas genom en fast, hårdgjord och plan yta som ligger i närheten av förskolebyggnaden eller ett förråd där materiel och verktyg kan förvaras. En flexibel yta utan fasta installationer kan även användas till skapande lek i form av teater, dans eller fritt uttryck.

Påverkansmöjligheter

Möjligheterna att tillskapa en yta för skapande lek eller konstruktion finns under projekteringsskedet när gårdens olika aktivitetsytor finplaneras.

Odling och växtkompost

obligatoriskt

MÅLBILD

Det finns iordningställd yta för odling och växtkompostering på gården, antingen i fast installation eller i tillfällig odlingslåda.

Odlingsmöjligheter och växtkompostering kan omfattas av fasta installationer i form av odlingsbädd, rabatt och monterad kompost. Det går även att tillskapa odling och kompost genom tillfälliga och mobila lösningar så som odlingslådor, pallkragar och temporärt inhägnade kompostytor. Även i dessa fall ska en yta för detta ändamål tydligt pekas ut när gården programmeras.

För att kunna utnyttja en växtkompost inom verksamheten förutsätter det odlingsmöjligheter som verksamheten använder. En växtkompost är en iordningställd yta där växtmaterial kan samlas och förmultna.

Varför behövs kriteriet

Möjligheten till odling och kompostering har goda pedagogiska effekter och ger förutsättningar för barn att lära sig om ekosystemen, biologisk mångfald samt flora och fauna. Detta skapar pedagogiska möjligheter och lärande kring kretslopp, naturkunskap och cirkulära förlopp.

Att självständigt kunna delta i odlingsprocessen skapar delaktighet och ägandeskap över platsen och de processer som går in i aktiviteten. Odling och kompostering främjar även den biologiska mångfalden och lockar fjärilar, steklar och andra organismer till platsen. Odling av frukter och bär skapar även möjlighet till undervisning kring matproduktion.

Påverkansmöjligheter

Möjligheten att uppföra installation för odling finns i projekteringsskedet och finplaneringen av gården.

Behov av yta

För att få plats med odling och växtkompost behövs en tillräckligt stor yta. Omfattningen på installationen kan variera beroende på gårdens och verksamhetens storlek.

Sandlåda med formbar sand

obligatoriskt

MÅLBILD

Det finns en eller flera lådor med formbar sand i den trygga eller den aktiva zonen.

En eller flera sandlådor kan installeras på gården beroende på gårdens storlek. Det går att uppföra sandlåda i den trygga och den aktiva zonen som fristående installationer eller som fallskydd och del av en lekyta med olika typer av lekutrustning. Det är viktigt att sandlådan fylls med formbar baksand.

Utrymmen som är avsides

MÅLBILD

Det finns tydligt definierade platser på gården där barn kan leka utan vuxennärvaro.

Varför behövs kriteriet

Sandlåda främjar den kreativa leken och är ofta en jämlik och jämställd lekmiljö där barn kan vistas på egna villkor. Sandlådan är en bidrar med möjlighet att skapa och konstruera men är också en arena för den sociala leken och samspel mellan barn. Sandlådan är ett mycket enkelt sätt att skapa en varierad och attraktiv lekmiljö. Det ska därför alltid finnas en eller flera sandlådor i förskolans utemiljöer.

Det är viktigt med bra solskydd vid sandlådan eftersom platsen präglas av mycket stillasittande lek.

Dessa platser kan omfattas av buskar, pilkojor, vindskydd, lekhus eller bodar. Barn ska självständigt kunna använda platserna för lek utom synhåll för vuxna. Platserna kan fungera som gömställen men även som samlingsplats vid regn och dåligt väder.

Påverkansmöjligheter

Möjligheten att uppföra sandlåda med formbar sand finns i projekteringsskedet och finplaneringen av gården.

Behov av yta

En sandlåda kan variera mycket i storlek och form och kan enkelt anpassas till gårdens specifika förutsättningar. Verksamhetens storlek ska vara dimensionerande för antal sandlådor och dess storlek.

Varför behövs kriteriet

Att kunna leka ostört och självständigt är en viktig självständiggörande aktivitet som skapar självförtroende. Det är även viktigt att tillgodose barns möjlighet till integritet.

Påverkansmöjligheter

Möjligheten att uppföra utrymmen som ramar in och bildar tak finns i projekteringsskedet och finplaneringen av gården.

Förvaring av lös lekutrustning

obligatoriskt

MÅLBILD

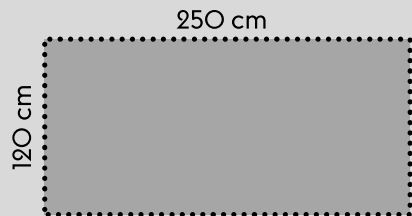
Det finns minst en förvaringsbox i den trygga och den aktiva zonen som är placerade för att underlätta åtkomst till lekmaterial för barn i leken.

En förvaringsbox kan variera i storlek men används i regel för mindre lekutrustning så som hink och spade eller bollar och annan sportutrustning.

Förvaringsboxen ska placeras och utformas så att förvaringsmöjligheterna underlättar för barn att använda lekutrustningen i leken. Detta kan innebära att lådans kant ska vara tillräckligt lätt för barn att öppna och låg för att barn ska kunna nå ner. Förvaringsboxarna ska fungera som komplement till gårdens förråd och det är därför viktigt att förvaringen placeras i förhållande till dessa.

Behov av yta

Förvaringsboxar är ofta 120 x 250 centimeter stora.

Varför behövs kriteriet

Förvaringsboxar skapar möjligheter för barn att enkelt och spontant kunna utnyttja mindre lekutrustning på gårdens trygga och aktiva zoner.

Påverkansmöjligheter

Möjligheten att uppföra förvaringsboxar finns i projekteringsskedet och finplaneringen av gården.

Vattenutkast

obligatoriskt

MÅLBILD

Det finns utomhustappställe inom gårdsytan i närhet till lek- och aktivitetsytor

Vattenutkast förenklar möjligheterna att skapa vattenlek på gården. Vattenutkastet ska placeras inom gårdens inhägnad och i närheten av lek- och aktivitetsytor. I det fall det krävs på grund av gårdens storlek eller utformning bör fler än ett vattenutkast installeras på samma gård.

Eluttag

obligatoriskt

MÅLBILD

Det finns eluttag på gården.

Eluttag ska placeras i förskolebyggnadens fasad alternativt i ett förråd. Uttaget ska kopplas till timer eller strömbrytare inne i förskolans lokaler.

Varför behövs kriteriet

Vattenutkast är en viktig förutsättning för att kunna erbjuda vattenlek inom gården.

Påverkansmöjligheter

Ett vattenutkast i närheten av lek- och aktivitetsytor påverkar möjligheterna till vattenlek. En fast installation för vattenlek är i hög grad beroende av tillgång till vatten och kan inte användas om vattnet inte kan dras till platsen på ett enkelt sätt.

Möjligheten att installera vattenutkast på gården finns i projekteringsskedet och finplaneringen av gården.

Varför behövs kriteriet

Eluttag ökar möjligheterna till att använda elektrisk utrustning i verksamheten så som audio- eller videoanläggning, musikinstrument men även elverktyg och dylikt.

Påverkansmöjligheter

Möjligheten att installera eluttag på gården finns i projekteringsskedet och finplaneringen av gården.

Källor

Gör plats för barn och unga! – en vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolan utemiljö, Boverket 2015.

Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet, Boverket 2015.

Policyer om fysisk aktivitet och utomhusvistelse kan främja förskolebarns fysiska aktivitet, Region Stockholm 2019.

Förskolans fysiska miljö, Sveriges kommuner och landsting 2018.

Lekplats för alla – program för handikappanpassning av lekplatser i Stockholms stad, Stockholms stad 2000.

Skolans och förskolans utemiljöer – kunskap och inspiration till stöd vid planering av barns utemiljö, Skolhusgruppen m fl 2014.

Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep – for children under 5 years of age, World Health Organization 2019.

Fördjupningslitteratur

Lekvärdesfaktor för förskolegårdar i Malmö – med syfte att nå en hög lekqualitet, Malmö stad 2011.

Lekvärdesfaktor för förskolegårdar i Järfälla, Järfälla kommun 2017.

Checklista för lekvärdesfaktorer, Sollefteå kommun.

Bångstyriga barn, Klara Dolk 2013.

Anna bråkar, Christian Eidevald 2011.

Rosa den farliga färgen, Fanny Ambjörnsson 2011.

Integrerad barnkonsekvensanalys och dialog, Stockholms stad 2017.

Utvärdering av tre förskolegårdar

Nästa avsnitt består av utvärderingar av tre förskolegårdar i Enske-Årsta-Vantörs stadsdelsområde. Utvärderingen har genomfört med checklistan för lekvärdeskriterier.

- ☐ Förskolan Mejeriet är en nyöppnad förskola i bottenvåningen på ett nybyggt bostadshus inom stadsutvecklingsprojektet Årstastråket etapp 1. Mejeriet har sex avdelningar.
- ☐ Förskolan Gläntan är friliggande med fem avdelningar och ligger på Östbergabackarna i stadsdelen Östberga. Byggnaden är cirka 10 år gammal.
- ☐ Förskolan Ripsavägen 33 ligger i Högdalen och är en friliggande förskola med 4 avdelningar. Förskolan kommer att byggas ut under kommande år med en ny byggnad med nya avdelningar.

Förskolan Mejeriet

utvärdering

Antal avdelningar	6
Byggherre	JM
Verksamhetsstart	2017
Stadsdel	Enskede gård
Total friyta	1 990 m ²
Andel friyta	18,4 m ² /barn
Trygg zon	230 m ²
Aktiv zon	430 m ²
Vild zon	1 330 m ²

Förskolan Mejeriet ligger på Johanneshovsvägen i Enskede gård och ingår i stadsutvecklingsprojekt Årstastråket etapp 1. Etappen består av fyra kvarter som uppförs under 2016-2019.

Mejeriet är en förskola på sex avdelningar som är integrerad i JM:s flerbostadshus.

Förskolans lokaler ligger i ett plan i bottenvåningen med förskolegården ut mot ett skogsparti och villaområde.

Sammanhängande gård	Gården är helt sammanhängande med undantag för inhägnad trygg zon (flätverksstängsel på 1,2 meter).
Antal zoner	Gården innehåller en trygg, en aktiv och en vild zon.
Varierad lekbar topografi	Den vilda zonen har berg i dagen som inbjuder till lek. Dessutom finns en sluttning mellan den trygga och den vilda zonen.
Solförhållanden	En större del av gården har fullvuxna träd som ger solskydd under större delen av dagen. Det förekommer viss solinstrålning i den trygga och aktiva zonen främst mot byggnadens fasad.
Naturpartier som kan användas i leken	Gårdens vilda zon består av sparad vegetation, naturliga ytskikt och topografi.
Tillgängliga lekmiljöer	Den trygga och aktiva zonen har hårdgjord markbeläggning som främjar tillgänglighet för fysisk funktionsnedsättning. Den vilda zonen har tillgängliga gångstråk med stenmjöl som passerar genom gårdens naturpartier och tillbaka till den aktiva zonen.
Lekredskapen är integrerade i landskapet	Ett urval av gårdens lekutrustning är integrerad i landskapet, bland annat balanslekredskap som står fritt i naturen utan inramning.
Jämställda lekmiljöer	Den vilda zonen tillhandahåller programmerade miljöer som kan främja en jämställd lek. Den aktiva zonen innehåller delvis lektytor med öppen användning så som klätterställning och sandlåda.
Vattenlek	Det saknas möblering för vattenlek.
Förråd	Det finns ett förråd i den trygga zonen och ett i den aktiva zonen.
Fast yta för samling och fritt uttryck	Det finns en slänt i den vilda zonen som kan användas vid samlingar och fritt uttryck. Även i den vilda zonen finns berg i dagen som tillhandahåller tillräckliga höjdskillnader för att skapa möjlighet till framträdanden.
Fast yta för kreativ verksamhet och konstruktion	Det finns en hårdgjord och plan yta intill förskolebyggnaden och förråd som kan användas för kreativ verksamhet och konstruktion.
Odling och växtkompost	Finns en odlingslåda i den aktiva zonen men det saknas kompost.
Sandlåda med formbar sand	Det finns sandlåda med formbar sand i den trygga och den aktiva zonen.
Utrymmen som är avsides	I den vilda zonen finns ett litet hus som erbjuder avsides lek.
Förvaring av lös lekutrustning	Det finns förvaringsboxar i den trygga och den aktiva zonen.
Vattenutkast	Det finns ett vattenutkast på förskolebyggnadens fasad i den aktiva zonen.
Eluttag	Det saknas eluttag direkt i fasad eller i förråd.

Förskolan Gläntan

utvärdering

Antal avdelningar	5
Byggherre	SISAB
Verksamhetsstart	-
Stadsdel	Östberga
Total friyta	2 000 m ²
Andel friyta	22 m ² /barn
Trygg zon	350 m ²
Aktiv zon	800 m ²
Vild zon	850 m ²

Förskolan Gläntan ligger på Östbergabackarna i Östberga. Byggnaden uppfördes 20?? efter att en äldre förskola på platsen brunnit ner. Det har funnits förskola på platsen sedan Östberga uppfördes på 1960-talet.

Förskolan är friliggande och består av en huvudbyggnad i ett plan som ligger i ett omkringliggande skogsparti.

Sammanhängande gård	Större delen av gården är sammanhängande med undantag för en yta i den aktiva zonen som stängslats in med flätverksstängsel. Den trygga zonen är inhägnad med en lågt trästaket.
Antal zoner	Gården innehåller en trygg, en aktiv och en vild zon.
Varierad lekbar topografi	Den vilda zonen består av varierad topografi. I gränsen mellan vild och aktiv zon finns ett högre brant parti som stängslats in.
Solförhållanden	En större del av gården har fullvuxna träd som ger bra solskydd under större delen av dagen även i de trygga och aktiva zonerna.
Naturpartier som kan användas i leken	Den vilda zonen består av helt sparat natur med fullvuxna träd och berg i dagen som inbjuder till lek.
Tillgängliga lekmiljöer	De trygga och aktiva zonerna har hårdgjord markbeläggning som främjar tillgänglighet för fysisk funktionsnedsättning. Den vilda zonen är i stort sett otillgänglig. Det saknas tillgängliga lektytor och möblering som tillåter integrerad lek.
Lekredskapen är integrerade i landskapet	Det saknas lekredskap som är integrerade i landskapet.
Jämställda lekmiljöer	Den vilda zonen tillhandahåller programmerade miljöer som kan främja en jämställd lek. Den aktiva zonen innehåller delvis lektytor med öppen användning så som sandlåda.
Vattenlek	Det finns fast installation för vattenlek på gården.
Förråd	Det finns ett förråd i den aktiva zonen.
Fast yta för samling och fritt uttryck	Det finns en naturlig höjdskillnad i den aktiva zonen med en plan yta framför. Platsen går att använda för samlingar.
Fast yta för kreativ verksamhet och konstruktion	Det finns en plan hårdgjord yta framför förskolebyggnaden som går att använda för kreativ verksamhet.
Odling och växtkompost	Det finns ett större antal odlingslådor intill förskolebyggnaden i den aktiva zonen. Det saknas växtkompost.
Sandlåda med formbar sand	Det finns sandlåda med formbar sand i den trygga och den aktiva zonen.
Utrymmen som är avsides	I den vilda zonen finns ett förråd som har en baksida som erbjuder avsides lek. Den vilda zonen är till viss del avsides.
Förvaring av lös lekutrustning	Det finns en förvaringsbox i varje zon.
Vattenutkast	Det finns ett vattenutkast på förskolebyggnadens fasad i den aktiva zonen.
Eluttag	Det finns ett eluttag i ett av förråden på gården.

Förskolan Ripsavägen 33

utvärdering

Antal avdelningar	4+6
Byggherre	SISAB
Verksamhetsstart	2021
Stadsdel	Högdalen
Total friyta	4 000 m ²
Andel friyta	22 m ² /barn
Trygg zon	Uppgift saknas.
Aktiv zon	Uppgift saknas.
Vild zon	Uppgift saknas.

Förskolan Ripsavägen 33 ligger på Ripsavägen i norra Högdalen på gränsen till Örby. Förskolan har en huvudbyggnad med fyra avdelningar som ligger på fastighetens norra kant omgärdad av vegetation. Stadsdelsförvaltningen och SISAB planerar att utöka verksamheten genom en tillbyggnad inom samma fastighet.

Det blir en ny friliggande förskolebyggnad på tomtens södra del i gatans kant. En ny detaljplan har tagit fram för att möjliggöra denna tillbyggnad. Utvärderingen är gjord på skisser och illustrationer av den nya gården.

Sammanhängande gård	I skisserna är hela gården sammanhängande. Det framgår dock inte om vissa partier av gården kommer att delas av.
Antal zoner	Gården innehåller trygg, aktiv och vild zon.
Varierad lekbar topografi	Den föreslagna vilda zonen består av varierad topografi. Det är dock viktigt att säkerställa detta under produktionsfasen.
Solförhållanden	En större del av gården har fullvuxna träd som ger bra solskydd under större delen av dagen även i de trygga och aktiva zonerna. Ytterligare solstudier kan komma att behövas för att säkerställa solskyddade lekmiljöer i framförallt den trygga zonen.
Naturpartier som kan användas i leken	Den vilda zonen består av helt sparad natur med fullvuxna träd och berg i dagen som inbjuder till lek.
Tillgängliga lekmiljöer	Det saknas i nuläget dokumentation över hur byggherren tänker till skapa tillgängliga lekmiljöer.
Lekredskapen är integrerade i landskapet	Det finns lekredskap som är integrerade i landskapet i form av rutschkana i den vilda zonen.
Jämställda lekmiljöer	Den vilda zonen tillhandahåller programmerade miljöer som kan främja en jämställd lek. Den aktiva zonen är inte slutgiltigt programmerad så även här måste jämställdhetsaspekten tas i beaktande.
Vattenlek	Detta är inte projekterat.
Förråd	Det finns ett planerat förråd i den aktiva zonen.
Fast yta för samling och fritt uttryck	Det finns en plan yta för samlingar men ingen naturligt eller konstgjord gradäng eller annan höjdskillnad som kan användas.
Fast yta för kreativ verksamhet och konstruktion	Det finns en plan hårdgjord yta framför den befintliga förskolebyggnaden som kan användas.
Odling och växtkompost	Det finns planerade odlingslådor nära den befintliga förskolebygganden. Växtkompost saknas i programmeringen.
Sandlåda med formbar sand	Det finns sandlåda med formbar sand i den trygga zonen.
Utrymmen som är avsides	I den vilda zonen finns möjlighet att leka avskilt. Detta måste studeras mer i detalj i kommande projektering.
Förvaring av lös lekutrustning	Detta är inte ännu projekterat.
Vattenutkast	Detta är inte ännu projekterat.
Eluttag	Detta är inte ännu projekterat.